

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศที่มีอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งวิทยาการต่างๆ ที่เจริญก้าวหน้าไปอย่างมาก ทำให้เกิดการขยายตัวของภาคเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจสังคม ระบบอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี จนเป็นผลให้โรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว มีการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ในการกระบวนการผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนที่เพิ่มมากขึ้น ผลพวงเหล่านี้ก่อให้เกิดขยะมูลฝอยปริมาณมหาศาล และส่งผลให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลงอย่างต่อเนื่อง สังกัดเหม็นเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของเชื้อโรคและแมลง และเกิดการพอกพูนของปัญหา การกำจัดขยะทิ้งจากชุมชนและอุตสาหกรรม จะเห็นได้ว่าขยะมูลฝอยที่เกิดจากเราเพียงสามารถก่อให้เกิดผลกระทบด้านอื่นๆ อีกมากมาย ดังนั้นแนวทางหนึ่งในการลดปัญหา คือ การลดปริมาณขยะมูลฝอยให้เหลือไปสู่อีกการกำจัดน้อยที่สุดและสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะมูลฝอย (แผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11. 2555)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาพื้นฐานดังนี้คือ มีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตัวเอง มีวินัยและปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความรู้อันเป็นสากลและมีความสามารถในการสื่อสารการคิดการแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัยและรักการออกกำลังกาย มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองตามระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข และพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยพลเมืองโลก คือ รัก

ชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ชื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

โครงการธนาคารขยะรีไซเคิลเป็นโครงการที่ องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ได้เห็นถึงความสำคัญในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในท้องถิ่นอย่างครบวงจร โดยเน้นการคัดแยกขยะและการนำขยะมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด จึงได้ส่งเสริมให้มีการบริหารจัดการขยะและมลพิษในจังหวัดขอนแก่น โดยนำขยะอินทรีย์มาหมักทำปุ๋ย เพื่อเพิ่มมูลค่าของขยะและนำมาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด ซึ่งส่งผลให้ปริมาณขยะที่ต้องนำไปกำจัดลดลง และลดค่าใช้จ่ายในการกำจัดด้วย ทั้งเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับสมาชิกจากขยะ โดยใน 7 ปีที่ผ่านมาได้ดำเนินการจัดตั้งธนาคารขยะรีไซเคิลให้กับสถานศึกษาในเขตจังหวัดขอนแก่นอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

สภาพทั่วไปของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 พบว่า สภาพบริเวณแต่ละโรงเรียนยังมีเศษขยะ เศษวัสดุเหลือใช้จำนวนมากที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน ดังนั้นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้เล็งเห็นความสำคัญของการนำทรัพยากรจากขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ด้วยวิธีการรีไซเคิล จึงได้ร่วมมือกันจัดทำโครงการธนาคารขยะรีไซเคิลขึ้น โดยมุ่งเน้นให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานในทุกๆ ขั้นตอน ส่งเสริมให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง สามารถสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง และสอดคล้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

โครงการธนาคารขยะรีไซเคิลนี้ทำมาระยะหนึ่งแล้วแต่ยังขาดข้อมูลสารสนเทศในการพัฒนาโครงการและประกอบกับผู้วิจัยเป็นผู้รับผิดชอบโครงการดังกล่าวจึงมีความสนใจที่จะประเมินโครงการธนาคารขยะรีไซเคิลในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 เพื่อนำผลที่ได้จากการประเมินมาเป็นสารสนเทศในการพิจารณาปรับปรุงแก้ไขวางแผนพัฒนาโครงการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไปและเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อโรงเรียนและชุมชน

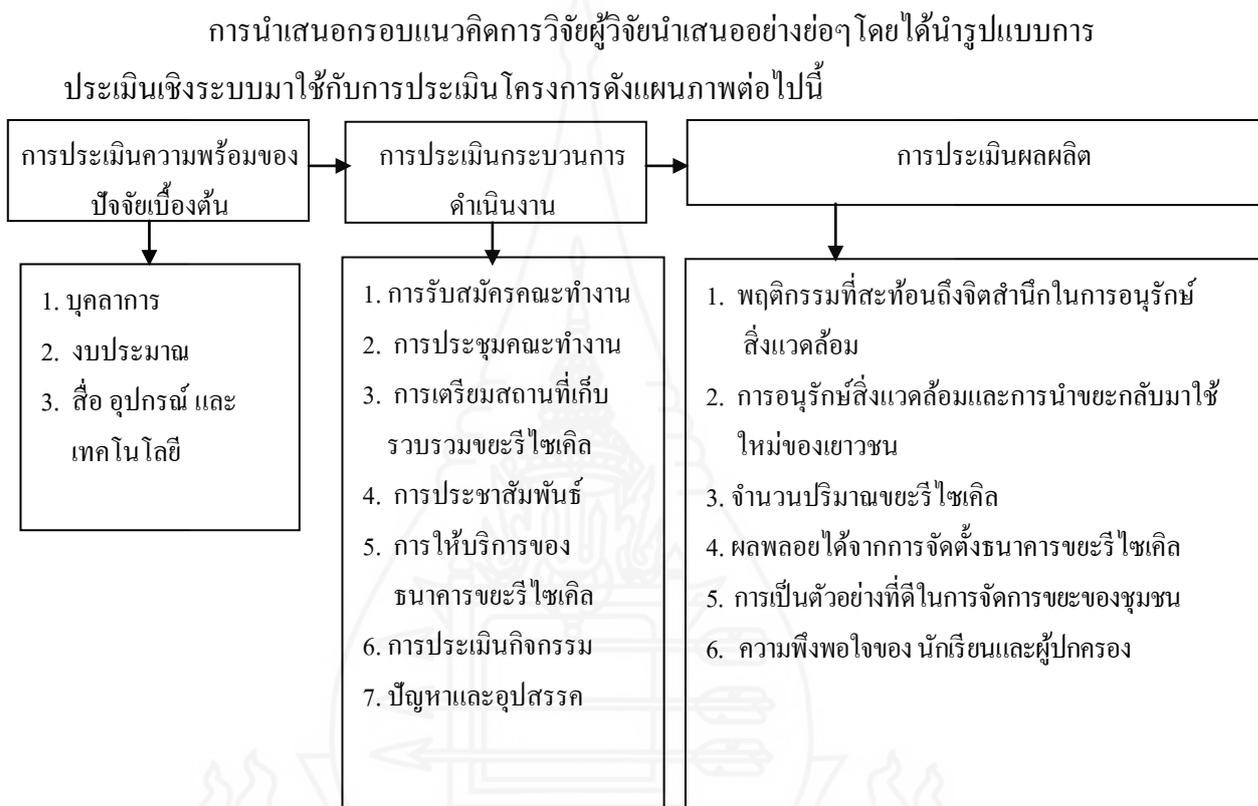
2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อประเมินความพร้อมของปัจจัยเบื้องต้นของโครงการธนาคารขยะรีไซเคิลในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

2.2 เพื่อประเมินความเหมาะสมของกระบวนการของโครงการธนาคารขยะรีไซเคิลในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

2.3 เพื่อประเมินผลผลิตของโครงการธนาคารขยะรีไซเคิลในโรงเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1.1 กรอบความคิดการประเมินโครงการธนาคารขยะรีไซเคิลในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

4. ประเด็นปัญหาของการวิจัย

- 4.1 ปัจจัยเบื้องต้นของโครงการมีความพร้อมและเหมาะสมมากน้อยเพียงใด
- 4.2 กระบวนการดำเนินงานของโครงการมีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด มีปัญหาและอุปสรรคในเรื่องใดบ้าง
- 4.3 โครงการธนาคารขยะรีไซเคิล ประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด

5. ขอบเขตการวิจัย

5.1 การวิจัยครั้งนี้มุ่งประเมินโครงการธนาคารขยะรีไซเคิลในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ปีการศึกษา 2555

5.2 แหล่งข้อมูลและผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ในการวิจัยครั้งนี้คือ ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้รับผิดชอบโครงการธนาคารขยะรีไซเคิล นักเรียนที่เป็นกรรมการธนาคารขยะรีไซเคิล นักเรียนที่เป็นสมาชิกธนาคารขยะรีไซเคิล ผู้ปกครองนักเรียนที่เป็นสมาชิกธนาคารขยะรีไซเคิลในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 จำนวน 33 โรงเรียน

5.3 ประเด็นที่ศึกษา

5.3.1 ความพร้อมของปัจจัยเบื้องต้น (Input) ของโครงการธนาคารขยะรีไซเคิลในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยศึกษา

- 1) ความพร้อมและความเหมาะสมของบุคลากร
- 2) ความเพียงพอของงบประมาณ
- 3) ความเพียงพอและความเหมาะสมของ สื่อ อุปกรณ์และเทคโนโลยี

5.3.2 ความเหมาะสมของกระบวนการดำเนินงาน (Process) ของโครงการธนาคารขยะรีไซเคิลในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยศึกษา

- 1) การรับสมัครคณะทำงาน
- 2) การประชุมคณะทำงาน
- 3) การเตรียมสถานที่เก็บรวบรวมขยะ
- 4) การประชาสัมพันธ์
- 5) การให้บริการของธนาคารขยะรีไซเคิล
- 6) การประเมินกิจกรรม
- 7) ปัญหาและอุปสรรค

5.3.3 ผลผลิต (Output) ของโครงการธนาคารขยะรีไซเคิลในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยศึกษาในด้าน

- 1) พฤติกรรมที่สะท้อนถึงจิตสำนึกในการรักษาสິงแวดล้อม
- 2) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการนำขยะกลับมาใช้ใหม่ของเยาวชน
- 3) จำนวนปริมาณขยะ
- 4) ผลพลอยได้จากการจัดตั้งธนาคารขยะรีไซเคิล
- 5) การเป็นตัวอย่างที่ดีในการจัดการขยะของชุมชน

6) ความพึงพอใจของครู นักเรียนและผู้ปกครอง ต่อการดำเนินการ
โครงการธนาคารขยะรีไซเคิล ด้านการประชาสัมพันธ์โครงการ ด้านการส่งเสริมการคัดแยกขยะ
ด้านการบริการฝากถอน

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

6.1 ธนาคารขยะรีไซเคิล หมายถึง กิจกรรมการซื้อขายขยะรีไซเคิลในโรงเรียน หรือ
ชุมชน โดยรายได้เกิดขึ้นจะถูกบันทึกลงบนสมุดคู่ฝากของสมาชิกซึ่งสามารถฝากหรือถอนได้ใน
ลักษณะเดียวกับธนาคารพาณิชย์ ขยะรีไซเคิลจะถูกเก็บรวบรวมไว้และจำหน่ายให้กับชาเล้งหรือ
ร้านรับซื้อของเก่าต่อไป

6.2 ขยะรีไซเคิล หรือ มูลฝอยที่ยังใช้ได้ หมายถึง ของเสียบรรจุภัณฑ์หรือวัสดุเหลือ
ใช้ ที่สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ได้ เช่น แก้ว กระดาษ กระจ้อองเครื่องดื่ม เศษพลาสติก
เศษโลหะ อลูมิเนียม ยางรถยนต์ ก่อองเครื่องดื่มแบบ UHT

6.3 การประเมินโครงการธนาคารขยะรีไซเคิล หมายถึง การเก็บรวบรวมข้อมูล
เพื่อตัดสิน คุณค่าของกระบวนการดำเนินงานของโครงการธนาคารขยะรีไซเคิล โดยใช้รูปแบบการ
ประเมินเชิงระบบมาใช้ในการประเมิน คือ ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการดำเนินงาน และ
ด้านผลผลิตของธนาคารขยะรีไซเคิล

6.4 การประเมินความพร้อมของปัจจัยเบื้องต้นของโครงการธนาคารขยะรีไซเคิล
หมายถึง การประเมินความพร้อมและความเหมาะสมของบุคลากร งบประมาณ สื่อ อุปกรณ์ และ
เทคโนโลยี

6.4.1 บุคลากร หมายถึง การพิจารณาถึงความพร้อมและความเหมาะสมในด้าน
จำนวน ความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ของครูผู้รับผิดชอบกิจกรรม ตามโครงการธนาคาร
ขยะรีไซเคิล

6.4.2 งบประมาณ หมายถึง ความพร้อมและความเหมาะสมในด้านความเพียงพอ
ในการใช้จ่าย การได้รับจัดสรรจากหน่วยงานต้นสังกัด หรือหน่วยงานอื่นที่ให้การสนับสนุนเพื่อ
ใช้ในธนาคารขยะรีไซเคิล

6.4.3 สื่อ อุปกรณ์และเทคโนโลยี หมายถึง สื่อ อุปกรณ์ในการดำเนินงานของ
ธนาคารขยะรีไซเคิล

6.5 การประเมินความเหมาะสมของกระบวนการดำเนินการของธนาคารขยะรีไซเคิล
หมายถึง การประเมินความเหมาะสมในการดำเนินงานของธนาคารขยะรีไซเคิล โดยดำเนินการจัดรูปแบบการบริหารจัดการ โดยมีกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

- 6.5.1 การรับสมัครคณะทำงาน หมายถึง การเปิดรับสมัครสมาชิกตามความสมัครใจ
- 6.5.2 การประชุมของคณะทำงาน หมายถึง การประชุมของคณะทำงาน
- 6.5.3 การจัดเตรียมสถานที่เก็บรวบรวมขยะ หมายถึง การเตรียมสถานที่สำหรับเก็บขยะรีไซเคิล
- 6.5.4 การประชาสัมพันธ์ หมายถึง การประชาสัมพันธ์ของโครงการ
- 6.5.5 การเปิดให้บริการธนาคารขยะรีไซเคิล หมายถึง การกำหนดให้บริการของธนาคารขยะรีไซเคิล

6.5.6 การประเมินผลกิจกรรม

6.5.7 ปัญหาและอุปสรรค หมายถึง ปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงานตามโครงการธนาคารขยะรีไซเคิล ด้านกระบวนการดำเนินงานตามโครงการ

6.6 การประเมินผลผลิต หมายถึง การประเมินสภาพความสำเร็จด้านผลผลิตโครงการธนาคารขยะรีไซเคิล ในเรื่อง พฤติกรรมที่สะท้อนถึงจิตสำนึกในการรักสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการนำขยะกลับมาใช้ใหม่ของเยาวชน จำนวนปริมาณขยะรีไซเคิล ผลพลอยได้จากการจัดตั้งธนาคารขยะรีไซเคิล การเป็นตัวอย่างที่ดีในการจัดการขยะของชุมชน ความพึงพอใจของ นักเรียนและผู้ปกครอง

6.7 ความพึงพอใจของนักเรียน หมายถึง ความรู้สึกที่ดี ความนิยมชมชอบ และมีทัศนคติที่ดีที่เกิดจากการได้รับตอบสนองจากโครงการธนาคารขยะรีไซเคิล

6.8 ความพึงพอใจของผู้ปกครอง หมายถึง ความรู้สึกที่ดีต่อการบริหาร โครงการธนาคารขยะรีไซเคิล

6.9 ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้อำนวยการโรงเรียนที่ทำโครงการธนาคารขยะรีไซเคิลในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

6.10 ครูผู้รับผิดชอบโครงการ หมายถึง ข้าราชการครูที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนที่ทำโครงการธนาคารขยะรีไซเคิล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

6.11 นักเรียนที่เป็นกรรมการ หมายถึง นักเรียนที่มีหน้าที่รับผิดชอบในธนาคารขยะรีไซเคิล เช่น เป็นผู้จัดการ เจ้าหน้าที่คัดแยก เจ้าหน้าที่จดบันทึก เจ้าหน้าที่คิดเงิน เจ้าหน้าที่บัญชี เป็นต้น

6.12 **นักเรียนที่เป็นสมาชิก** หมายถึง นักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

6.13 **ผู้ปกครอง** หมายถึง บิดา หรือมารดา หรือ ผู้อุปการคุณ เลี้ยงดูนักเรียนที่เป็นสมาชิกของธนาคารขยะรีไซเคิล ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

6.14 **พฤติกรรมที่สะท้อนจิตสำนึกในการรักสิ่งแวดล้อม** หมายถึง พฤติกรรมที่นักเรียนสามารถคัดแยกขยะได้ถูกต้อง นักเรียนทิ้งขยะลงถัง นักเรียนมีโอกาสและมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของธนาคารขยะรีไซเคิล กิจกรรมของธนาคารขยะรีไซเคิลเป็นแบบอย่างที่ดีของชุมชน และนักเรียนนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวัน

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 ทำให้ทราบข้อมูลการดำเนินงานของธนาคารขยะรีไซเคิล ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับพัฒนาการดำเนินงานของธนาคารขยะรีไซเคิลในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

6.2 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 สามารถนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุงการดำเนิน โครงการธนาคารขยะรีไซเคิล

6.3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 นำข้อมูลไปใช้ประโยชน์เพื่อประกอบการกำหนดนโยบายในการพัฒนาการดำเนินงานของโครงการธนาคารขยะรีไซเคิล ของโรงเรียนในสังกัดได้